

Ústav české literatury a komparatistiky

Posudek školitele

Mgr. Jan Pospíšil, *České drama v době moderny: Obrazy vůdce* (ÚČLK FFUK 2021)

Historie doktorského studia Jana Pospíšíla je dlouhá a složitá. Po absolutoriu magisterského studia oborů český jazyka a literatura – pedagogika na naší fakultě nastoupil do doktorského programu poprvé, vyčerpal zákonnou lhůtu osmi let, nedospěl však k obhajobě. Po pauze započal roku 2012 studium podruhé a minulý rok se zdálo, že ani tentokrát práci nepředloží. Díky rektorskému nařízení však přece jen letos v dubnu práci odevzdal. [Bilance jeho univerzitních postgraduálních studií tak zahrnuje zhruba 19 let, dva školitele, jednoho konzultanta, dvě oborové rady, o proměně administrativy nemluvě. Školitele, který se snažil, aby byly dodrženy dohodnuté termíny a postup, odstavil Jan Pospíšil hned zpočátku takřka na vedlejší kolej. Svě chování nezměnil ani po důrazných výtkách, napomenutích, hrozbách, výstrahách. S posvěcením oborové rady mu byl nakonec dán placet na postup do dalších ročníků, v zásadě proto, že text v posledních letech přece jen nabýval konkrétnější podoby. Svě by k tomu jistě mohl dodat konzultant práce prof. Pynsent, jehož si sice Pospíšil nadmíru váží, nicméně ani vůči němu nebyl štědřejší co se soustavných textových výsledků a dodržování dohodnutých termínů tkne. Navzdory mé skepsi a rostoucí nedůvěře však je práce na světě, přičemž jde o výjimku potvrzující pravidlo, že opakované pokusy o doktorské studium, jsou většinou marné.] Komplikace, které vznik práce provázely, nutno přičíst – kromě složitých životních situací – studijnímu a badatelskému profilu Pospíšilovy osobnosti: Vyznačují se především mohutným entuziasmem a zaujetím, které však nastupují a ochabují ve vlnách podobných sinusoidě. Ve svých vrcholech představují mimořádné interpretační a heuristické úsilí a koncepční rozmach, jež ovšem zároveň do jisté míry omezuje – jinak sympatická a žádoucí – tížádnost přijít věcem na kloub vlastní cestou četbou základních textů bez opory v literatuře předmětu. Na tu se Pospíšil zpravidla obrací teprve při celkové revizi a redukci vlastního textu, přestože by mu souběžná konzultace interpretační tradice mnohdy pomohla překlenout překážky, které se mu postavily do cesty. Původní rozvrh disertace byl ovšem mnohem rozmáhlejší a měl obsáhnout zhruba pět nosných idejí moderní společnosti generovaných jak Masarykovým programem samým, tak polemickými reakcemi na něj. Při analytickém postupu, který si autor práce vypracoval, se však realizace takového rozvrhu v žánru disertační práce ukazovala jako stěží proveditelná a redukce na jednu modelovou sondu soustředěnou k tématu národních vůdců představovala z tohoto problému důstojné východisko.

Disertační práce Jana Pospíšíla je, dle mého soudu, podstatným literárněhistorickým příspěvkem k dějinám moderní české dramatiky. Analyzuje sedm divadelních her z počátku 20. století Hilbertovým *Falkenštejnem* z roku 1903 počínaje, Lomovým *Vůdce* z roku 1916 konče, a jejich prostřednictvím odpovídá na otázku mravního rozvrhu, který byl v těchto reprezentacích myšlenky národního určení jako průniku kolektivní a individuální podmínky a vůle realizován. Ke svému tématu přistupuje prostřednictvím rozboru soudobého dominantního filozofického názoru, v rovině literárněvědné pak pojetím dramatického textu jako literatury. Ponechává stranou drama v jeho rozměru divadelním, třebaže sekundárně či

Ústav české literatury a komparatistiky

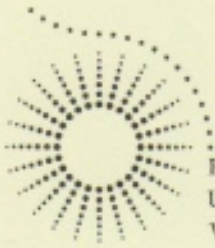
zprostředkovaně tj. v odkazu k soudobým konkretizacím relevantní dramatické literatury a k inscenačnímu ohlasu jednotlivých analyzovaných textů do interpretace tento aspekt zasahuje. Literárněvědná bohemistika nepřinesla od prací Otokara Fischera soustavnější interpretace české dramatiky přelomu 19. a 20. století, resp. raného 20. století a již proto představuje Pospíšilova práce podstatnou výzvu našemu oboru. Vrací do hry pojetí dějiny literatury jako dějin idejí, aktualizuje a modifikuje stopy ideografických přístupů k dějinám literatury, jejichž zakladatelský význam pro obor moderní bohemistické literární historiografie nelze docenit. Zároveň se do aspirantovy metody, o níž mluví jako o „mýtopoetice“, promítá zkušenost jeho londýnského pobytu a školení – kritický přístup k literatuře jako reprezentaci kulturních dějin, jejich nosné ideje, kolektivního stereotypu či produktivního mytologématu je pro britskou, ale i americkou literární historii příznačnější než pro paralelní kontinentální tradici (odtud i provokativní účinek publikací a vystoupení konzultanta práce R. B. Pynsenta). V Pospíšilově pojetí je interpretace vůdčího principu předvedena na diferencované škále dramatiky různého druhu, přičemž nemožno neocenit důslednost, s jakou vykladač sleduje ideová vlákna dramatické situace pojímané v diskutovaných hrách manifestačně jako tematizace aktuality či, chceme-li, situace soudobé, moderní. Na první pohled ideologický spor v Pospíšilově rozboru přesahuje do modelu tvořícího novou charakterologii.

Pospíšilova práce přináší ještě jeden, neméně podstatný vklad dějinám české literatury a – troufnu si říct – i filozofie přelomu 19. a 20. století, totiž popis konfliktní literární konkretizace Nietzscheho a Masarykovy filozofie, o němž sice máme – díky rozsáhlé dobové diskusi a některým pracím z poslední doby – rámcovou představu, nicméně analýza tvůrčí recepce a modifikace těchto filozofických podnětů jako modelových – mravních pokynů orientujících dramatickou situaci dosud provedena nebyla.

Námitek, které lze vůči Pospíšilovu postupu formulovat z literárněvědného hlediska, je řada a během našich diskusí jsem se je občas pokoušel autorovi práce sdělit. Kromě problémů proporčně-kompozičních (rozsáhlé úvodní kapitoly přece jen někdy působí jako úvod do filozofie morálky u Schopenhauera a Nietzscheho) to jsou především aspekty dramatického textu jako slovesného útvaru, které by – dle mého – zasloužily často větší pozornost a umožnily formulovat rozdíly mezi jednotlivými divadelními hrami i jinak než na základě různých způsobů vedení myšlenky. Abych však byl Pospíšilově textu práv – v jeho práci je celá řada míst, na nichž se ujímá slova literární historik v pravém smyslu: Pozoruhodná je z tohoto hlediska především kapitola o Dykové *Poslu*, v jehož případě právě Pospíšilova „mýtopoetika“ funkčně poukazuje k ironickému mnohohlasí, které lze v této hře, vystavěné na vypjatém ideologickém konfliktu, snadno přehlédnout. Dvojznačnost svatováclavské polaritě, jak ji Pospíšil demonstruje na Langerově a Zavřelově dramatice, rovněž přináší porozumění těmto textům nové podněty, především kontextové a filiační.

Jinou námítku lze ovšem směřovat vůči Pospíšilově charakteristice Masarykova politického programu jako mytologie a vůbec vůči redukcí tohoto polemického, zároveň však reformního programu, jehož východisko byla nedůvěra k iracionálním projevům moderní společnosti, prvkům „chaosu“ a „improvizace“, o revoluci nemluvě.

Úkolem vedoucího práce není detailní kritika předloženého textu, jehož zrod sledoval – zejména ke konci – s velkou radostí a jehož výslednou podobu považuje za vynikající

Ústav české literatury a komparatistiky

interpretační výkon: Po důkladné redakci by si jistě zasloužil zveřejnit, neboť provokuje k další diskusi a integruje vyšší významový celek, jehož smysl bude muset vzít budoucí historik české kultury v potaz.

Předložená práce, mohu-li soudit, zcela odpovídá požadavkům kladeným na disertační práce a tvoří uspokojivý podklad pro obhajobu. Navrhuji hodnotit ji stupněm „prospěl“.

Doc. PhDr. Daniel Vojtěch, Ph.D.

Praha 3. 6. 2021